

STORTINGET

Innst. 161 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Meld. St. 26 (2022–2023)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn

Til Stortinget

1. Sammendrag

Hensikten med stortingsmeldingen er fra regjeringens side å skissere en helhetlig pakke av tiltak som skal bidra til å gjøre Norge mer robust og bedre tilpasset til å møte klimaendringene. Regjeringen varsler med stortingsmeldingen at det skal innføres et forbedret styringssystem for det nasjonale klimatilpasningsarbeidet, med utarbeidelse av regelmessige klimasårbarhetsanalyser og rutiner for å oppdatere klimatilpasningspolitikken. Styringssystemet skal bidra til mer systematisk og bedre samordnet innsats i det nasjonale klimatilpasningsarbeidet. Miljødirektoratet gis ansvaret for å utvikle klimasårbarhetsanalyser og skal samarbeide med relevante sektormyndigheter og aktører i arbeidet.

Stortingsmeldingen er tredelt. Del 1 beskriver klimaendringer og konsekvenser for natur og samfunn. I del 2 presenteres et forslag til et forbedret styringssystem for det nasjonale klimatilpasningsarbeidet. Regjeringen viser til at systemet skal legge rammene for økt innsats i og på tvers av sektorer. Kommunenes rolle framheves.

Del 3 beskriver innsatsområder og tiltak for fireårsperioden 2024–2028, både på tvers av sektorer og innenfor enkeltområder. Klimaendringene påvirkning på ulike samfunnsområder beskrives.

I arbeidet med meldingen har departementet arrangert to innspillmøter. I det ene møtet deltok offentlige aktører. I det andre deltok forskere, næringslivsaktører, frivillige organisasjoner og interesseorganisasjoner. I tillegg mottok Klima- og miljødepartementet rundt 60 skriftlige innspill. Mange av innspillene la vekt på at det haster med handling og økt innsats for klimatilpasning, og at det trengs bedre samordning og styrket finansiering. Naturens bidrag og verdien av naturbaserte løsninger for klimatilpasning ble også trukket frem av flere. Sametinget har vært konsultert i arbeidet med stortingsmeldingen.

1.1 Økonomiske og administrative konsekvenser

Noen av tiltakene som omtales i stortingsmeldingen er allerede satt i gang, mens andre er nye. De nye tiltakene og virkemidlene som varsles i stortingsmeldingen, vil kunne gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer. Regjeringen vil komme tilbake til de økonomiske konsekvensene av eventuelle nye tiltak i budsjettet for hvert enkelt år.

Utarbeidelse av nasjonal klimasårbarhetsanalyse og rutinene for å oppdatere regjeringens politikk for klimatilpasning vil kreve samarbeid på tvers av sektorer.

Som ansvarlig for regjeringens helhetlige arbeid med klimatilpasning, vil Klima- og miljødepartementet ha hovedansvaret for å koordinere oppdateringen av regjeringens politikk for klimatilpasning og utarbeide neste stortingsmelding om fire år. Arbeidet vil gjøres i samarbeid med sektordepartementene. De enkelte sektordepartementene har ansvar for å ivareta hensynet til et klima i endring innenfor sine områder. Endringene i styringssystemet vil kunne kreve endringer i adminis-

trative og budsjettmessige prioriteringer i Klima- og miljødepartementet, underliggende etater og hos andre departementer, innenfor de enhver tid gjeldende budsjetttrammer.

Klimaendringene medfører store kostnader for samfunnet, men det er krevende å beregne nøyaktige kostnader forbundet med klimaendringene i Norge og ringvirkningene av klimaendringene i andre land. I tillegg er det utfordrende å prissette sosiale og miljømessige tilleggsgevinster av klimatilpasning. Kostnader for å tilpasse Norge til klimaendringene vil variere mellom sektorer og samfunnsområder, og avhenger blant annet av hvilken type tiltak som må gjennomføres og omfanget av innsats som kreves.

EU-kommisjonen viser til at klimaendringene forårsaker skader for rundt 12 mrd. euro i EU årlig, og at tallet er forventet å øke til 170 mrd. euro dersom den globale oppvarmingen når tre grader over førindustrielt nivå. Forebygging av uønskede virkninger av klimaendringene vil kunne bidra til å redusere fremtidige kostnader.

For at klimatilpassingsarbeidet skal være mest mulig samfunnsøkonomisk lønnsomt, er det behov for mer kunnskap om hva klimaendringene koster det norske samfunnet nå og i fremtiden, og om hvilke innsatsområder og tiltak som er lønnsomme og kostnadseffektive. I stortingsmeldingen varsler regjeringen at det skal nedsettes et ekspertutvalg som skal fremskaffe mer kunnskap om samfunnsøkonomiske konsekvenser av klimaendringer for utsatte sektorer og regioner i Norge. Utvalget skal også identifisere innsatsområder der potensialet for å redusere klimarelatert risiko er stort, vurdert opp mot kostnaden ved tiltak.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Mani Hussaini, May Britt Lagesen, Stein Erik Lauvås, Linda Monsen Merkesdal, lederen Marianne Sivertsen Næss, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bård Ludvig Thorheim, Ove Trellevik og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Senterpartiet, Aleksander Øren Heen, Kenneth Engvoll Løland og Hans Inge Myrvold, fra Fremskrittspartiet, Terje Halleland og Marius Arion Nilssen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Rødt, Sofie Marhaug, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til at menneskeskapte klimaendringer allerede har medført alvorlige og til dels irreversible konsekvenser for natur og samfunn over hele kloden.

Klimaendringene skjer raskere, og konsekvensene er mer omfattende og dramatiske enn man tidligere har trodd. De siste åtte årene er de åtte varmeste årene som noen gang er registrert globalt.

Dersom verden ikke når målene i Parisavtalen og holder oppvarmingen godt under 2 grader, og helst ned mot 1,5 grad, vil klimaendringene tilta ytterligere i styrke og gi enda mer alvorlige og vidtrekkende konsekvenser utover i dette århundret. Selv om verden lykkes med de omfattende utslippskuttene som kreves de nærmeste årene, vil oppvarmingen uansett fortsette i flere tiår fremover på grunn av tidligere utslipp.

Klimaendringenes omfang og alvor tilsier at vi er nødt til å tilpasse oss et endret klima, parallelt med at utslipp av klimagasser må reduseres kraftig, både i Norge og globalt. Vi må omstille oss til å bli et lavutslippssamfunn som også er klimarobust.

Komiteen viser til at hvis vi skal lykkes med å skape et klimarobust samfunn, både i Norge og i verden, må omstillingen skje på alle samfunnsområder og hele samfunnet må bidra – myndigheter, næringsliv, organisasjoner og enkeltpersoner. Komiteen viser til at Norge har gode forutsetninger for å klare omstillingen og samtidig ivareta trygghet og velferd for befolkningen og opprettholde sunne økosystemer.

Komiteen mener det er viktig å satse videre på naturbaserte løsninger som flomdemping, skredforebygging, vannregulering og ivaretagelse av grunnvannet, beskyttelse av kystområder mot havnivåstigning og erosjon. I denne sammenheng viser komiteen til den sterke sammenhengen mellom naturens tilstand og samfunnets sårbarhet for klimaendringer gjør at tiltak for klimatilpasning, utslippsreduksjoner og natur må sees i sammenheng. Intakte økosystemer gir oss beskyttelse mot ekstremvær og som hindrer skred og erosjon, som er en viktig buffer mot klimaendringene og konsekvensene av dem.

Komiteen har merket seg at regjeringen i meldingen legger særlig vekt på økosystemenes verdi for klimatilpasning og vil utvide det nasjonale målet for klimatilpasning, slik at det også omfatter økosystemene: «Samfunnet og økosystemene skal forberedes på og tilpasses klimaendringene».

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, deler de gode intensjonene i stortingsmeldingen, men savner konkrete tiltak for å styrke det systematiske arbeidet med klimatilpasning på tvers av forvaltningsnivåer og samfunnssektorer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig

Folkeparti mener det er behov for en helhetlig nasjonal styring og koordinering av arbeidet med klimatilpasning, og at arbeidet i større grad må gjøre det mulig for kommunene å omsette og realisere kunnskapen gjennom gode plan- og byggesaksprosesser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til flere av høringsinstansene som påpeker at meldingen inneholder en rekke utrednings- og vurderingspunktet, men få konkrete tiltak.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i perioden 2014–2021 bevilget omtrent 3,5 mrd. kroner til flom- og skredforebygging, økte planleggingskapasiteten i NVE og etablerte en sammenhengende og detaljert digital høyde- og terrengmodell. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Solberg fulgte opp NOU 2015: 16 om Overvann i byer og tettsteder med å foreslå endringer i plan- og bygningsloven som ga kommunene bedre virkemidler til å hindre skader og ulemper fra overvann, og legge bedre til rette for å utnytte overvann som ressurs. Disse medlemmer vil understreke at arbeidet med å forebygge virkningene av klimaendringene er et langsiktig arbeid. Disse medlemmer mener det er behov for fortsatt betydelige statlige bevilgninger til arbeidet med klimatilpasning nasjonalt og lokalt i årene fremover, samt arbeidet med flom- og skredforebygging.

2.1 Klimaendringer og konsekvenser

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det er viktig med god forståelse av klimautfordringene slik at vi på best mulig måte kan benytte samfunnets knappe ressurser til å forebygge eller bedre å tilpasse oss endringer i klima- og værforhold. Disse medlemmer mener det er nødvendig å styrke arbeidet med å forebygge konsekvensene av klimaendringene, og bygge opp en sterk beredskap for å kunne håndtere mer omfattende ekstremværhendelser, slik som «Hans» som førte til flom, jordskred og oversvømmelser. Resultatet var store ødeleggelser og flere tusen ble evakuert. Et godt innrettet beredskap er kritisk for å kunne begrense skader og tap av liv. Mer penger til forebyggende tiltak nå vil begrense behovet for å erstatte tapene senere. Det vises til at meldingen peker på at det er brukt over 30 mrd. kroner de siste 10 årene på å erstatte skader på bygning og innbo. Disse medlemmer viser for øvrig til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett for 2024, der flom- og skredforebygging er et satsingsområde.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at midlene i Landbrukets utviklingsfond (LUF) skal brukes til tiltak som styrker og bygger ut næringsgrunnlaget for landbruket.

Fondet innehar ordninger som omfatter miljøtiltak og næringstiltak som det enkelte landbruksforetak kan innføre selv, og har stort potensial til å brukes for både å styrke norsk sjølforsyning, klimatiltak på den enkelte gård, og tiltak som kan gjøre den enkelte gårdbruker bedre stilt i møte med klimaendringer.

Disse medlemmer viser til at det er stort potensial for å dyrke og høste mer planter i Norge. Skal vi nå målet om 50 pst. sjølforsyning, må både dyrkede arealer og avlinger over hele landet økes. Dessverre går fortsatt mye jord ut av produksjon. Disse medlemmer vil vise til at prosentandelen jord som er ute av drift, er størst i de tre nordligste fylkene. Ifølge NIBIO, var 408 056 dekar matjord ute av drift i Nord-Norge i 2022.

Disse medlemmer viser til at drenering av jordbruksjord legger til rette for mer plantevekster, og er derfor vesentlig for å få i bruk mer matjord både for å lage mat for mennesker og buskap. Godt drenert jord evner å ta vare på fuktigheten i jorda i tørre perioder og filtrerer vann bort i våtere perioder. Drenering bidrar til god jordhelse, og har potensial for å kutte utslipp av både lystgass og CO₂. Jordbruket i Norge ser store endringer i produksjonsforholdene som følge av klimaendringer. Jordbruket trues både av tørke i sommermånedene, og av store nedbørsmengder, slik vi så ved ekstremværet «Hans». Bedre drenering av matjord vil være et viktig klimatilpassingstiltak for jordbruket over hele landet.

Disse medlemmer viser til tilbakemeldinger fra jordbruket om at dagens satser for drenering er for lave til å i seg selv igangsette dreneringsprosjekter. Videre vil disse medlemmer vise til at flere kommuner har sett at det settes i gang mer drenering når kommunene har innført egne støtteordninger for grøfting og drenering.

2.1.1 URFOLKS RETTIGHETER

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at urfolk over hele verden rammes hardt av klimaendringer, og at dette også gjelder samene på Nordkalotten. Naturen er det materielle grunnlaget for samisk kultur, både for næring, for språk, sedvaner og åndelighet. Klimaendringer endrer naturen og forutsetningene på Nordkalotten hurtig, noe som kan få store konsekvenser for samenes muligheter til å utøve sin kultur gjennom næringsvirksomhet som reindrift og fiske, og annen tradisjonell kulturutøvelse som duodji, birgejupmi og meahcásteapmi/utmarksbruk.

Disse medlemmer viser til at næringsutøvere i reindriffta allerede kjenner klimaendringene på kroppen. Ustabile vintertemperaturer kan føre til at is legger seg over bakken, og «låser» beiteområder fra reinen.

Disse medlemmer vil vise til at det både i 2020, 2022 og 2023 ble erklært beitekrise i reindrifta flere steder i Nordland, Troms og Finnmark.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti mener at det vil være viktig å sette av tilstrekkelig med midler over reindrifftsavtalen til beredskap for beitekriser i reindrifta. Disse medlemmer vil vise til at det i reindrifftsavtalen 2023 er satt av 0,4 mill. kroner til en arbeidsgruppe for klimatilpassing. Et slikt tilpassingsarbeid bør videreføres og styrkes. Disse medlemmer mener det sammen med partene i reindrifftsavtalen vil være hensiktsmessig å se på hvordan helheten i tilskuddssystemet over reindrifftsavtalen er rustet for en situasjon med mer usikre værforhold.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at klimaendringene påvirker samisk kultur og næring på flere måter, for samtidig som klimaendringer endrer naturgrunnlaget, er de tradisjonelle næringenes næringsarealer under press for å bygge infrastruktur og energianlegg for å kutte klimagassutslipp.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne vil vise til Høyesteretts dom i den såkalte Fossensaken, som viser hvordan utbygging av fornybar energi i samiske områder kan utgjøre brudd på samenes rettigheter til å utøve egen kultur. Dette presset, ofte fra samisk hold omtalt som grønn kolonialisme, er sentralt å ha med i diskusjoner om klimatilpassing i samiske områder.

Videre viser disse medlemmer til at kystfiske er en tradisjonell samisk næringsvei langs hele kysten, og hjørnesteinen for sjøsamisk kultur og næringsvei. Disse medlemmer viser til rapporten fra Kystfiskeutvalget NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark, som viser til at historisk bruk og folkerettens regler om urfolk og minoritetsvern gir samer og folk som er bosatt langs kysten av Finnmark rett til å fiske i havet. Denne retten er i dag til dels beskyttet gjennom kystfiskeordninga. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at det ikke er den sjøsamiske kystbefolkningen som må bære hovedbyrden ved kvotereduksjoner ved nedgang i fiskebestander på grunn av klimaendringer, men at kystflåten under 11 meter i områder innenfor kystfiskeordningen i så stor grad som mulig må skjermes fra kvotereduksjoner.

2.2 Nytt styringssystem for klimatilpassing

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at meldingen gir en god beskrivelse av at hele samfunnet berøres av klimaendringene, og hensynet til et klima i endring må ivaretas på alle områder. Disse medlemmer må være godt samordnet for å få til en helhetlig omstilling til et klimarobust samfunn.

Disse medlemmer mener regjeringen styrker rammene for integrert og helhetlig innsats for klimatilpassing ved å innføre et forbedret styringssystem gjør arbeidet mer systematisk og forutsigbart.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti er positive til forslaget om å ha et forbedret styringssystem for det nasjonale klimatilpassingsarbeidet, herunder forslaget om å utvikle nasjonal klimasårbarhetsanalyser, og årlig rapportering om klimatilpassingsarbeidet i Klimastatus- og plan. Disse medlemmer mener samtidig at ramme for styringssystemet som legges frem i stortingsmeldingen ikke tilstrekkelig bidrar til systematisk og samordnet innsats. Disse medlemmer vil understreke behovet for at koordineringsansvaret er tydelig plassert på nasjonalt nivå, at styringsdokumenter oppdateres jevnlig, at rutine for å oppdatere politikk for klimatilpassing tydeliggjøres og at det er klare rutiner for jevnlig rapportering. Ikke minst trengs det et nasjonalt kunnskapsgrunnlag om risiko og sårbarheter som klimaendringene fører til. Disse medlemmer viser til at ekstremværet «Hans» kunne fått enda større konsekvenser flere steder hvis man ikke hadde hatt gode kartverk, både for stikkrenner, drenering, ras og skred i bratt terreng, samt flomveier.

Disse medlemmer viser til Stortingets vedtak om å lage et helhetlig system for å måle og evaluere effekt av klimatilpassing på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå (Innst. 218 S (2021–2022), jf. Meld. St. 40 (2020–2021) Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030). Disse medlemmer har forståelse for at det er metodisk krevende å vurdere måloppnåelse av klimatilpassingsarbeidet, men forventer at regjeringen følger dette arbeidet opp tett fremover, i samarbeid med forskningsmiljøer, kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner med flere.

2.3 Plan for det nasjonale arbeidet med klimatilpassing

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen videreutvikler dagens rammer for klimatilpassingsar-

beidet på en god måte og syns det er et godt grep å koble klimatilpasning tettere til klimastyringssystemet. Ved å rapportere på klimatilpasning årlig øker bevisstheten rundt klimaendringene og hva det krever av samfunnet av tilpasninger og ny politikk på feltet.

Disse medlemmer støtter at regjeringen bør utvikle nasjonal klimasårbarhetsanalyse minimum hvert fjerde år.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til Finans Norges innspill til komiteens arbeid med denne saken, som peker på at Finans Norges årlige klimarapport viser at forsikringsselskapene de siste 10 årene har utbetalt en samlet erstatning på over 30 mrd. kroner på bygninger og innbo, som følge av naturhendelser eller vær.

For å tilpasse oss klimaendringene, er vi nødt til å prioritere og trappe opp det forebyggende arbeidet. Det koster samfunnet mer å reparere enn å forebygge. En rapport utarbeidet av Finans Norge sammen med Menon Economics og Norges Geotekniske Institutt (NGI) i 2022 viste at man kan spare så mye som 6 kroner per investert krone i forebygging. I denne sammenheng er regjeringens manglende bevilgning til klimatilpasning i kommunene foruroligende. I forslaget til statsbudsjett for 2024, er midlene til tilskuddsordningen for klimatilpasning på 6,4 mill. kroner. Kommunesektorens organisasjon (KS) peker i sitt høringsinnspill til komiteens arbeid med meldingen at det kostet Stavanger kommune 200 mill. kroner å få analysert et kystområde på 1 kilometer mht. konsekvenser av klimaendringer. Dette er et eksempel som viser hvor underfinansiert denne ordningen er.

Disse medlemmer viser til at det er behov for å styrke kommunenes natur- og klimakompetanse, og deres arbeid med klimatilpasning. Disse feltene henger sammen, og en bedre bevaring av naturområder vil også kunne virke klimatilpassende.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en opptrappingsplan for å styrke kommunenes natur- og klimakompetanse, samt en plan for hvordan tilskuddsordningen for klimatilpasning skal økes for å nå et nivå som gjør kommunene reelt i stand til å gjennomføre gode klimatilpasningstiltak.»

Disse medlemmer er bekymret for regjeringens framdrift på arbeidet med flom og skred, og er bekymret for at den varslede stortingsmeldingen om dette

temaet i 2024 vil inneholde flere punkter om vurderinger og uforpliktende veiledere, enn faktiske planer og tiltak for å tilpasse samfunnet til den økte mengden flom og skred vi vil oppleve på grunn av klimaendringene, og tiltak for å forebygge dette. Etterslepet på flom- og skredforebyggende arbeid er stort, og sammen med for eksempel det økende vedlikeholdsetterslepet på jernbanen kan det utgjøre en samfunnsrisiko hvis det ikke tas igjen.

Disse medlemmer viser til at klimaendringene vil tilta i framtida, og klimatilpasning vil være et kontinuerlig arbeid i lang tid framover. Det er det viktig å ha oppdaterte, nasjonale planer for, slik vi har planer for transport gjennom nasjonal transportplan og for forsvaret gjennom langtidsplanen for forsvaret.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide oppdaterte klimatilpasningsplaner hvert fjerde år.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at utgiftene til å rydde opp etter ekstremvær og flom er sterkt økende. Ekstremværet Hans som rammet store deler av Sør-Norge i august 2023 førte til mer enn 7 000 forsikringsmeldte skader på bygninger, innbo og tomter og samlede kostnader over halvannen mrd. kroner. Denne trenden vil fortsette hvis det ikke gjøres omfattende investeringer i forebygging av naturskader som følge av klimaendringer. Disse medlemmer vil peke på at investeringer som forebygger skred og flomhendelser er viktig både for å unngå store kostnader og for å skape trygghet for de som i dag bor på steder som er utsatt.

Disse medlemmer konstaterer at NVE i rapporten «Flom og skred – sikringsbehov for eksisterende bebyggelse» fra 2021 beregnet at det vil koste omkring 85 mrd. kroner å sikre «alle bygg som er utsatt for skred i bratt terreng, flom, erosjon og kvikkleireskred skal til samme nivå som kravene til nye bygg». Gjerdrumutvalget har anbefalt at bevilgningene til NVEs sikringsarbeid økes til 1,5 mrd. kroner årlig. Disse medlemmer vil peke på at disse anbefalingene innebærer en sterk økning av dagens bevilgningsnivå.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har merket seg at stortingsmeldingen om klimatilpasning ikke inneholder konkrete forslag om hvordan den forebyggende innsatsen skal trappes ut over å varsle en ny stortingsmelding som skal omhandle flom og skred. Disse medlemmer peker på at det er bred politisk enighet om at samfunnet må treffe nødvendige tiltak mot det økende ekstremværet, og det vil være uheldig dersom skiftende politisk flertall i valg for-

sinker klimatilpasningsarbeidet. Disse medlemmer mener derfor det vil være hensiktsmessig med en flerårig finansieringsplan som strekker seg fram mot 2030 for å sikre forutsigbarhet og fremdrift.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i den varslede stortingsmeldingen om flom og skred inkludere en flerårig finansieringsplan som sikrer rask oppskalering av innsatsen mot flom og skred i tråd med anbefalingene fra NVE og Gjerdrumutvalget.»

2.4 Innsatsområder og tiltak i det tverrsektorielle klimatilpasningsarbeidet

Komiteens medlemmer fra Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at Finans Norge i sitt høringsinnspill peker på at det ikke er satt av nok midler til videreutvikling og drift av Kunnskapsbanken på grunn av stram økonomi i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Kunnskapsbanken er et datasystem utviklet av DSB i samarbeid med Finans Norge med flere for å gjøre informasjon om risiko og sårbarhet lettere tilgjengelig for kommunene og andre offentlige etater.

Prosjektet ble beskrevet slik i statsbudsjettet for 2023:

«Det er behov for å gjøre informasjon om risiko og sårbarhet lettere tilgjengelig for kommunar og statsforvaltarar i arbeidet deira med risiko- og sårbarheitsanalyser. Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) har derfor utvikla ei teknisk løysing, Kunnskapsbanken, for innhenting, samanstilling og tilgjengeleggjing av data, i tillegg til støtte til analyseprosessar på samfunnssikkerheitsområdet.»

Disse medlemmer har merket seg at Kunnskapsbanken ikke ble omtalt i statsbudsjettet for 2024 og vil understreke at Kunnskapsbanken kan være en verdifull ressurs i arbeidet med klimatilpasning. Det er viktig at samfunnet får fullt utbytte av dette verktøyet og at myndighetene nå følger opp med sin del av jobben når forsikringselskapene har delt sine data.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å sørge for at DSB raskest mulig får nødvendige midler til å prioritere drift og videre utvikling av Kunnskapsbanken.»

2.4.1 OVERVANN

Komiteen viser til at klimaendringene bidrar til økt nedbør og styrtregn, og at overvann er en stor sam-

funnsutfordring som under gitte betingelser kan skape like stor naturskade som flom i vassdrag. Komiteen viser til at overvannsskader, særlig vann som trenger inn i bygninger etter kraftig regn, allerede står for rundt halvparten av alle klima- og naturskader i Norge. Komiteen viser til at Overvannsutvalget, som leverte sin utredning i 2022, anslø at de årlige kostnadene som oppstår på grunn av overvann er mellom 1,6 og 3,6 mrd. kroner. Komiteen viser til at den økte nedbøren bidrar til en overbelastning på vann- og avløpsnett som kan føre til at urensset avløpsvann lekker ut og avløpsrenseanleggene får problemer med effektiv rensing av avløpsvannet. Komiteen mener det er viktig at kommunene er tett involvert i dette arbeidet.

Komiteen tar til orientering at Klima- og miljødepartementet (KLD) har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å utrede ulike gebyrmodeller og foreslå lov- og forskriftsendringer ila 2023, og at regjeringen skal vurdere fordele og ulemper ved å la kommunene kreve et eget overvannsgebyr. Komiteen registrerer at dagens avløpsgebyrer kun kan finansiere overvannsanlegg som består av rørledninger, og at andre løsninger som infiltrasjonssoner, fordrøyningsbasseng, regnbed og grønne tak faller utenfor, selv om disse løsningene i enkelte tilfeller kan være billigere enn tradisjonelle overvannsløsninger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen har forsterket arbeidet mot naturfarer som overvann særlig utgjør. Disse medlemmer har merket seg at Kommunal- og distrikts departementet har bedt kommunene fortsette å prioritere tilsyn med at sikkerhet mot naturfarer er ivaretatt ved nybygging og allerede etablerte boenheter.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til representantforslaget til Høyre om tiltak for å bidra til lavere gebyrer for innbyggerne innenfor vann- og avløpssektoren, som er under behandling i kommunal- og forvaltningskomiteen. Disse medlemmer merker seg at mulighetsstudier for vann- og avløpssektoren, som ble lagt frem våren 2022, viser at samarbeid mellom kommuner og organisert i større enheter forventes å gi bedre vann- og avløpstjenester per gebyrkrone. Disse medlemmer mener det er viktig at kommunene strekker seg langt for mer effektiv drift og organisering for å bidra til at gebyrene for den enkelte innbygger holdes nede, og for å ha mulighet til å gjennomføre flere viktige investeringer i overvannsløsninger.

Komiteen viser til at omfanget og kompleksiteten til overvannshåndtering taler for at det trengs en koordinerende nasjonal myndighet, og viser til at dette også ble etterlyst i høringsrunden fra blant annet KS og

Norsk Vann. Komiteen mener en overordnet nasjonal overvannsmyndighet kan bidra til at både forebygging og skadehåndtering i kommunene blir mindre komplisert, tidkrevende og kostnadskrevede enn ellers. Komiteen viser til at NVE har ansvar for å forvalte Norges vannressurser, men at dette arbeidet tradisjonelt har vært knyttet til vassdrag.

Komiteen fremmer med dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å utnevne en koordinerende nasjonal overvannsmyndighet.»

Komiteen vil understreke behovet for videreutvikle den nasjonale veilederen knyttet til overvann, og savner at dette løftes i stortingsmeldingen. Komiteen viser blant annet til overvannsveilederen til Oslo kommune der de har definert og utredet trinnene i en tretrinnsstrategi. Oslo har blant annet kartlagt en del av områdene som kan infiltreres med vann, utformet en hydraulisk overvannsmodell som simulerer hvor det renner og samles vann, utformet en plan med geografiske tiltak for å redusere risiko for skader og oversvømmelser, samt planer for å bygge flomvei- og fordryningsnettverk og en oversikt over prioritering av bygg med størst behov for oppgradering i forhold til klimatilpasning. Komiteen mener at det er ressurskrevende for små- og mellomstore kommuner å gjennomføre et tilsvarende grundig arbeid, og at det forsterker viktigheten av gode nasjonale veiledere.

Komiteen viser til at regelverket i dag er slik at det kun er tillatt for kommunene å bygge permanente sikringstiltak mot flom. Ofte er disse tiltakene svært dyre og inngripende i naturen. Komiteen viser til en NVE-rapport om sikringsbehov for flom og skred i 2020, som indikerer at det vil kunne koste 50–120 mrd. kroner å sikre all eksisterende bebyggelse. NVE har nylig anbefalt å åpne opp for at kommunene under visse vilkår kan velge mobile og midlertidige flomsikringstiltak fremfor permanent sikring.

Komiteen fremmer med dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tillate at kommuner kan bruke organisatoriske tiltak fremfor permanent sikring for å sikre ny bebyggelse mot flom, i tråd med anbefalingene fra NVE.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Innst. 192 S (2021–2022) der disse medlemmer tok til orde for muligheten til skånsom utbygging av vannkraft i enkelte vernede vassdrag hvor flom er en utfordring så fremt det ikke forringer verneverdiene. Disse medlemmer viser til at Stortinget har åpnet for kraftutbygging i vernede vassdrag for flomdemping. Disse medlemmer mener at skånsom utbygging av vannkraft som ikke forringer verneverdiene, bør vurderes nærmere for enkelte

vassdrag hvor flom er en utfordring. Disse medlemmer viser til at det kan være kostbart med flomsikringstiltak uten at disse gjøres i tilknytning til ny kraftutbygging, og at slik utbygging er forenlig med god lakse- og miljøforvaltning.

Komiteen viser til innspill fra KS om at det er behov for å definere overvann og overvannsanlegg i vass- og avløpsanleggsloven i stedet for forurensningsloven. Formålet er blant annet å unngå det objektive ansvaret for skade forårsaket av avløpsanlegg. Komiteen mener dette er et interessant innspill, og forventer at regjeringen utreder dette i oppfølgingen av stortingsmeldingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at anlegg for vann og avløp er kritisk infrastruktur, og mange steder er det stort behov for vedlikehold og oppgradering av ledningsnett og avløpsrenseanlegg. Økt nedbør vil føre til økt belastning på vann- og avløpsnettet og dermed forsterke utfordringene. Disse medlemmer viser videre til at rapporter fra Norconsult og SINTEF som estimerer at norske kommuner må investere 332 mrd. kroner de neste 20 årene for å sikre tilstrekkelig rent drikkevann og avløpsrensing. Disse kostnadene inkluderer ikke separering av overvann. Store deler av disse kostnadene vil overføres til innbyggerne i form av økte avgifter. Vann- og avløpsavgifter har ifølge bokostnadsindeksen allerede økt med mer enn 40 pst. de siste ti årene. Prognoser fra Norsk Vann indikerer at gebyrene kan mer enn dobles innen 2040. Disse medlemmer er bekymret for de store økningene i vann- og avløpsgebyrer for norske husholdninger, der mange allerede sliter med økte utgifter også på en rekke andre områder.

Disse medlemmer merker seg i den anledning at regjeringen vil vurdere å innføre et eget overvannsgebyr (jf. Overvannsutvalget), fordi dagens avløpsgebyr i hovedsak bare kan brukes til å finansiere lukkede overvannsanlegg, og ikke åpne og lokale. Dette gir ifølge departementet få insentiver til tilfredsstillende overvannshåndtering. Disse medlemmer påpeker også at EU arbeider med å oppdatere avløpsdirektivet, noe som kan føre til strengere krav og økte gebyrer for kommunens befolkning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til NOU 2015: 16 «Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs», som foreslo et overvannsgebyr. Utredningen la til grunn at selvkostprinsippet skal gjelde for overvannsgebyret, og påpekte at selvkost for overvann skiller seg noe fra selvkost for vann- og avløpstjenester, fordi prisingmodellen er annerledes. Utredningen sier i det videre at vann- og avløpsgebyrene er betaling for en leveringstjeneste og prissatt etter vannforbruk etter

prinsippet om at «vann inn = vann ut», mens overvannsgebyret kan betraktes som betaling for nytten av velfungerende lokalmiljø som prissettes i henhold til gjennomsnittsbetraktninger og flertallet merker seg at regjeringen vil vurdere fordeler og ulemper ved å innføre et eget overvannsgebyr, og utrede ulike gebyrmodeller.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Venstre, mener det er behov for en rask avklaring av muligheten for å innføre gebyr for overvannshåndtering, og påpeker at det vil kunne utløse nødvendige tiltak for overvannshåndtering i byer og tettsteder.

Komiteens medlemmer fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne påpeker at vassdragsvern også kan være en viktig forebyggende naturbasert løsning mot flom og overvann.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, mener landets vernede vassdrag samlet representerer et utsnitt av Norges unike vassdragsnatur. De er viktige friområder, gode lakseelver og habitat for en rekke truede arter. Livet i og langs elvene er unike økosystemer der insekter, fugl, fisk og pattedyr har sitt livsmiljø. Deres liv er knyttet til elvene og elvelandskapet på en måte en ikke kan overse.

Komiteens medlemmer fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener tidene er inne for å utvide vernet av vassdrag i Norge, og viser til at Olje- og energidepartementet (OED) og Norges vassdrags- og energibyrå (NVE) har på bakgrunn av viktige naturverdier avslått konsesjoner i en rekke vassdrag.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Representantforslag 82 S (2022–2023) fra representanter fra Venstre om å supplere verneplanene for vernede vassdrag, forslag og merknader i Innst. 217 S (2022–2023).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det norske avløpsnett ikke er dimensjonert for de økte vannmengdene vi vil oppleve i fremtiden. Det er allerede problemer med at overvann forurenser badevann og drikkevann. Det haster med å gjøre tiltak for sikre god overvannshåndtering. Disse medlemmer mener regjeringens foreslåtte løsning, som er å vurdere å legge kostnaden for dette over på innbyggerne gjennom økte gebyrer, er usolidarisk. Kommunene har allerede trange budsjeter,

og liten mulighet til å oppgradere avløpsnett med egne midler.

Disse medlemmer mener et nasjonalt fond for vann- og avløpsoppgraderinger vil være en god måte å finansiere dette på over skatteseddelen istedenfor gjennom flate avgifter, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med et forslag om et nasjonalt fond for kommunenes vann- og avløpsoppgradering, som skal finansiere et vann- og avløpsnett tilpasset fremtidens klimaendringer.»

2.4.2 KOMMUNER

Komiteens medlemmer fra Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti mener kommunene har en svært viktig rolle i arbeidet med å skape klimarobuste lokalsamfunn i hele landet. Kommunene og fylkene bør ha en helhetlig og langsiktig strategi for klimatilpasning som innlemmer klimarisiko i alle relevante planer og beslutninger. Disse medlemmer viser til at det på oppdrag fra Miljødirektoratet ble utformet en rapport i 2022 som studerte barrierer for klimatilpasning på lokalt og regionalt nivå. Rapporten trakk frem utilstrekkelig politisk oppmerksomhet, manglende ressurser og lav kapasitet til å bearbeide kunnskapen i veiledere og verktøy og omsette dette til tiltak lokalt. utfordringene er særlig store i mindre kommuner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, mener det er viktig med retningslinjer, forskrifter og veiledere fra ulike statsetater med delansvar. Samtidig er det ikke tilstrekkelig for å få til en koordinert og bred innsats på tvers av sektorer. Da må også kompetanse, kapasitet og tilstrekkelig økonomisk ressurser tilføres lokalt.

Flertallet vil understreke hvor viktig arealplanlegging i kommunene er for å sikre at arealene er tilpasset fremtidens klima, og viser til at både plan- og bygningsloven og byggeteknisk forskrift (TEK17) har stor betydning ved utarbeidelse av arealplaner. Flertallet støtter arbeidet med å fastsette forskrift til plan- og bygningsloven § 4-3 som angir hvilke hensyn som minimum skal vektlegges i ROS-analysen ved utarbeidelse av planer for utbygging.

Flertallet viser til behovet for at arealplaner i kommunene oppdateres dersom det avdekkes naturfare i planområdet, og at Riksrevisjonens undersøkelse (Dokument 3:6 (2021–2022)) avdekket at dette gjøres av få kommuner i dag. Flertallet mener at dette taler for at det bør være mulig å stille krav til oppdatering og eventuelt oppheving av arealplaner der det finnes ny kunnskap om fareområder. Flertallet merker seg at

regjeringen vil vurdere dette fremover, og mener at regjeringen må komme tilbake til Stortinget med sine vurderinger senest innen den varslede stortingsmeldingen om naturpolitikk i 2024.

Flertallet viser til at en forutsetning for forsvarlig arealplanlegging og bedre klimatilpasning er at kommunene har tilstrekkelig kunnskap om sine areal og naturområder, herunder hvilken type natur de har, hvilken tilstand naturen har og hvilke funksjoner den fyller. Flertallet viser til at regjeringen Solberg i 2020 ga Miljødirektoratet i oppdrag å lage en oversikt over gjeldende arealstatistikk for naturmangfold, med mål om at denne kunne brukes til å etablere et arealregnskap. Flertallet mener det er viktig at flere kommuner lager egne arealregnskap, og at Kommunal- og distriktsdepartementet nå er i gang med å utarbeide en veileder for arealregnskap til bruk i kommuneplanprosesser. Det gjør det mulig å ha oversikt over planlagte endringer, utbyggingspotensial i eksisterende planer, kvalitetene på arealene, synliggjøre konsekvensene av arealendringer, samt vurdere alternativer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet de Grønne viser til at kommunene har det avgjørende ansvaret for klima-, natur- og arealforvaltning. Mange kommuner styrer i dag med utdaterte arealplaner som legger opp tilorstilt nedbygging av natur, myr og skog og dermed en svekkelse av naturens evne til å forebygge flom. Mange planer inneholder også områder som er regulert til byggeformål, men som ligger i områder som har blitt potensielle flomsoner som følge av klimaendringene og økende nedbør. Med ny kunnskap om naturen og konsekvenser av klimaendringene er det behov for at arealplaner jevnlig revideres, sånn at kommunenes arealpolitikk er rustet til en ny virkelighet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener lovverket bør endres, slik at kommunene plikter å revidere arealplaner hvert tiende år, for å sikre at planene er i tråd med oppdatert kunnskap, og at det ikke bygges i soner som enten bør bevares som naturlige buffere mot klimaendringer eller områder som vurderes som risikosoner på grunn av klimaendringene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om endret regelverk som pålegger kommunene å revidere arealplaner hvert tiende år, for å sikre at disse er tilpasset oppdatert kunnskap om konsekvensene av klimaendringene og risiko for flom og skred.»

Disse medlemmer vil peke på at behovet for klimatilpasning i kommunene er svært stort, og vil trekke frem at kommunene selv er godt egnet til å vurdere hvilke områder hvor det er behov for sikring og klimatilpasning. Det er et problem at saker blir liggende for lenge til behandling for statlig støtte. Det er derfor viktig å få på plass bedre ordninger for å sikre at kommuner kompenseres for utgifter i tilknytning til klimatilpasning. Det er billigere å tilpasse i forkant, enn å fikse i etterkant av ødeleggelsene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå hvordan kommunene kan kompenseres for utgifter tilknyttet klimatilpasning i løpet av våren 2024.»

2.4.3 NATUR OG NATURBASERTE LØSNINGER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener at en viktig del av klimatilpasning er å bevare de naturlige funksjonene i natur og økosystemer, enten det er skogen som fanger og lagrer CO₂ og verner mot skred, eller det er våtmarkeder, bekker og innsjøer som kan dempe flommer og redusere risikoen med overvann.

Flertallet viser til at det er en rekke eksempler på at restaurerte myrer og nedlagte torvuttak kan bidra til å regulere hydrologiske forhold og virke flomdempende, i tillegg til at det er positivt for naturmangfoldet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg bevilget 94 mill. kroner til restaurering av myr og annen våtmark i perioden 2016–2020, og at det ble laget en plan for restaurering av våtmark i Norge for 2021–2025.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig å utvikle kostnadseffektive naturbaserte løsninger i møte med klimaendringer, og at man øker kompetansen for hvordan naturbaserte løsninger kan bidra til å dempe flom eller overvann, motvirke skred og bedre forholdene for naturmangfoldet.

Flertallet viser til behovet for at både statlige veiledninger, verktøy og kompetansestøttende programmer omhandler naturbaserte løsninger for bedre klimatilpasning, og at tydelige føringer for naturbaserte løsninger også inngår i de statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning.

Flertallet mener det er flere tiltak som bør gjennomføres framover. Flertallet viser eksempelvis til at det ikke finnes et nasjonalt kart med oversikt over eta-

blerte naturbaserte overvannsløsninger, og at dette kan svekke verdien og ivaretagelsen av naturbaserte løsninger i plan- og byggesaksprosesser. Flere kommuner etterspør også dokumentasjon på at naturbaserte løsninger lønner seg, og bedre definisjoner knyttet til naturbaserte løsninger.

Flertallet viser at mangel på evalueringer og langtidsovervåkning kan være en av årsakene til at for få aktører tar i bruk slike løsninger for å forebygge virkningene av klimaendringene.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre i sitt alternative budsjett for 2024 bevilger 5 mill. kroner mer til naturrestaurering, og reverserer regjeringen Støres forslag til kutt i frivillig skogvern.

2.5 Tiltak på utvalgte områder

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener klimatilpasning krever bedre samarbeid på tvers av departement for at hensynet til et klima i endring skal ivaretas og mener det er behov for mer kunnskap om klimaendringer og klimatilpasning. Da er det positivt at regjeringensetter ned et ekspertutvalg for å innhente kunnskap om kostnader og samfunnsøkonomisk lønnsom klimatilpasning ved å sette ned ekspertutvalg. Utvalget skal ha fokus på naturbaserte løsninger for klimatilpasning og sosial rettferdighet. Disse medlemmer mener også det er naturlig at ekspertutvalget ser på håndtering av overvann i byer og tettsteder samt håndtering av stigende havnivå, slik at det kan vurderes hvordan nasjonale myndigheters arbeid kan forbedres.

Disse medlemmer viser til at regjeringen skal vurdere nye verktøy for klimatilpasning slik som f.eks. om plan- og bygningsloven kan revideres for å bedre ta hensyn til klimatilpasning. Tydeligere veiledning om føringer i statlige planretningslinjer, arealer som bidrar til overvannshåndtering og flomdemping m.m. kan gjøre oss mer forberedt på klimaendringene. Økt tilgjengeliggjøring av klima- og geodata vil forenkle kommunenes arbeid.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at norske myrer inneholder karbon tilsvarende 3,5 milliarder tonn CO₂. Det er det samme som Norges totale klimagassutslipp i 66 år. Men når myr blir ødelagt, kommer karbonet den lagrer i kontakt med luft, og store mengder CO₂ dannes og slippes ut til atmosfæren. Norsk institutt for bioteknologi (NIBIO) beregner at utslippene fra ødelagt myr kan tilsvare 7 pst. av alle norske utslipp. Ifølge Norsk institutt for naturforskning (NINA) kan det være så mye som ti pst. En tredjedel av Norges

myrer er allerede ødelagte. Det er viktig å stanse ødeleggelsen av myr for å hindre klimagassutslipp, som gir økte klimaendringer, men også for å kunne utnytte myr og våtmarks naturlige evne til å bidra i klimatilpasning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, viser til at myr har kapasitet til å ta opp store mengder vann. Torvmoser, en viktig bestanddel av mange myrer, kan ta opp 20 ganger sin egen vekt i vann på grunn av strukturene i cellene. Myr og våtmarkers fordøyningseffekt gjør at vann renner langsomt gjennom disse områdene. På den måten kan myr og annen våtmark bidra til å dempe effektene av flom og store nedbørsmengder, og er en viktig naturbasert tilpasning til klimaendringene. Myr dannes langsomt.

Det tar naturen tusen år å bygge en meter myr. Derfor mener flertallet det er viktig å hindre ytterligere ødeleggelse av myr, samtidig som allerede ødelagte myrer restaureres.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til NINA Rapport 2310, Planlagt utbyggingsareal i Norge, lagt fram august 2023, der det vises at samlet planlagt utbygging på myr er 164 km². Disse medlemmer vil påpeke at det haster å få på plass en lov som beskytter disse arealene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til Vedtak 108 (2022–2023):

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr»,

og understreker viktigheten av at dette snarest legges fram for Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at Miljødirektoratet høsten 2022 anbefalte et forbud mot uttak av torv fra myr. Årlig slippes det ut 83 000 tonn CO₂-ekvivalenter fra torvproduksjon, ifølge Miljødirektoratet. Om lag 75 pst. av dette brukes i plante- og hagejord som selges til private. Det finnes torvfri jord i handelen, og det arbeides for å lage flere alternativer til torv i hagejord. Et forbud mot torv vil være lite inngripende, samtidig som det vil bevare en

viktig naturtype og føre til reduserte utslipp av klimagasser.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om forbud mot uttak av torv fra myr, samt forbud mot import av torvprodukter til det private markedet.»

2.5.1 BEREDSKAP

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener nasjonal sikkerhet, samfunnsikkerhet og beredskap bør prioriteres i arbeidet med klimatilpasning. Flertallet mener NVE bør styrkes og kommunenes mulighet til å fremskynde arbeidet med klimatilpasning. Dette kan inkludere økt søkelys på naturområder som binder jordsmonnet, lagrer karbon og beskytter mot erosjon, samt bedre overvannshåndtering og flomdemping.

Flertallet mener det er også viktig å styrke kompetansen og kunnskapen om klimatilpasning i kommunene. Dette kan gjøres gjennom kompetanseløft og økt øvingsfrekvens på situasjoner som flom, skred og styrtregn, sammen med frivilligheten ute i kommunene. Røde Kors pekte på dette under høringen.

Komiteen viser til at klimaendringene stiller nye krav til beredskap og evne til krisehåndtering. Det er bra at regjeringen vil kartlegge hvordan departementene arbeider med klimatilpasning som del av sitt samfunnsikkerhetsarbeid. Komiteen savner imidlertid tiltak for støtte kommunene i arbeidet med å styrke den kommunale beredskapen for ekstremvær og følgehendelser, inkludert forebyggende arbeid og økt øvingsfrekvens.

Komiteen fremmer med dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å styrke den kommunale beredskapen for ekstremvær og følgehendelser, herunder støtte oppunder økt øvingsfrekvens, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at Røde Kors mener det er nødvendig med et felles digitalt aksjonsstøtteverktøy som alle redningsaktører kan bruke, og at det er behov for robuste samhandlingsverktøy for å redusere skadeomfanget og sikre trygghet for redningsmannskap. Flertallet forventer at regjeringen følger dette innspillet opp i det videre arbeidet. Flertallet viser videre til behovet for å videreutvikle nødvarsel som er myndighetenes nye mobilbaserte varslingssystem.

2.5.2 KOMPETANSE

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremhever kommunene og fylkeskommunene sin viktige rolle i klimatilpassningsarbeidet. Disse partene vil være motoren i både kartlegging, tiltak og gjennomføring. Disse medlemmer viser til at regjeringen vil tydeliggjøre statsforvalterens og sysselmesterens ansvar for og samordningsrolle i arbeidet med klimatilpasning.

Disse medlemmer viser videre til regjeringens store innsats gjennom en rekke tverrsektorielle tiltak for å skape en god klimatilpasning. Tiltakene i planen skal bidra til økt samarbeid og mer kunnskap om klimatilpasning, og til at nye løsninger for å ruste samfunnet og naturen i møte med et klima i endring tas i bruk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, har merket seg et initiativ til en treårig regional pilot for bærekraftig klimatilpasning initiert av Statsforvalteren i Vestland og utviklet i samarbeid med Vestland fylkeskommune, KS Vestland, og Noradapt. Den overordna ideen med piloten er å kombinere de politiske føringene i stortingsmeldingen om klimatilpasning med forskningsfronten om omstilling til en bærekraftig form for klimatilpassing. Piloten vil utvikle en ny modell for regional samhandling om klimatilpasning mellom stat, fylkeskommune, og kommuner med vekt på det langsiktig forebyggende arbeidet og hvordan et slikt arbeid kan skje innenfor rammene av en bærekraftig utvikling.

Flertallet mener at en vurdering av det videre klimatilpassningsarbeidet kan også se hen til arbeidet med samfunnsoppdrag («missions») på klimatilpasning under Horisont Europa hvor flere norske aktører er involverte, herunder Forskningsrådet, flere fylkeskommuner og kommuner. Et viktig mål med denne satsingen er å utvikle løsninger for bærekraftig klimatilpassing i skjæringspunktet mellom forskning og forvaltning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, viser til at KS i sitt høringssvar mener stortingsmeldingen i for liten grad omtaler kompetanseutfordringer, og deler denne kritikken. Dette flertallet viser eksempelvis til at manglende rekruttering har bidratt til at kompetansen innenfor fagmiljøene i vann- og avløpssektoren i kommunene er redusert. Dette vil på sikt gå ut over effektiviteten, innføring av ny teknologi og kjennskap til relevant regelverk og nye arbeidsmetoder. Dette flertallet er opptatt av ansatte i kommunesektoren får faglig påfyll og muligheten til å styrke sin fagkompetanse innen områder som arealplanlegging, geologi, hydrologi, økologi og vann- og av-

løp. Dette flertallet viser til Miljødirektoratets kursopplegg om klimatilpasning for kommunene, «VÆR SMART,» og mener denne bør videreutvikles.

Dette flertallet fremmer med dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med KS og relevante utdanningsinstitusjoner, vurdere opprettelsen av kortere modulbaserte kompetanseprogram for kommunesektoren for å styrke fagkompetanse innen klimatilpasning.»

Dette flertallet viser til at Miljødirektoratet har støttet en pilot med et regionalt klimatilpasningsnettverk i Trøndelag og Trondheim, og at det i 2022 ble gitt støtte til et tilsvarende nettverk for kommunene i Innlandet og gamle Østfold. Dette flertallet mener det kan være behov for et slikt systematisk kompetanseløft i alle fylker. Dette flertallet vil understreke at slike nettverk bør ha en bred og helhetlig tilnærming til klimatilpasning, og samarbeidet bør omfatte mer enn kun ROS-analyser som omtalt i stortingsmeldingen.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen høste erfaringer fra pilotprosjekt med opprettelse og drift av regionale klimatilpasningsnettverk, og vurdere å utvide ordningen til alle fylker.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti mener økt kompetanse bidrar til mer framtidsrettet løsninger. Det er derfor viktig med bred involvering. Innføring av hyppige klimasårbarhetsanalyser er viktige i så måte.

2.5.3 SAMARBEID MED NÆRINGSLIVET

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at det er mange næringsaktører som blir og vil bli påvirket av klimarelaterte hendelser, både direkte og indirekte. Flertallet mener næringslivet vil trenge hjelp til kartlegging av klimarelaterte risikoer som flom, økt risiko for skred og stormflo. Det er viktig å bistå næringslivet med tilgjengelige, pålitelig klimadata, slik at de kan utforme oppdaterte bransjestandarder for å vurdere klimarisiko.

Flertallet tar til orientering at regjeringen nå varsler at de vil se på mulighetene for å innrette naturskadeforsikringsordningen slik at den bedre ivaretar

hensynet til forebygging, men likevel slik at dette ikke går på bekostning av prinsippet om en solidarisk og lik premiefastsettelse for forsikringskunder i hele landet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen vil nedsette et ekspertutvalg som skal se på samfunnsøkonomiske konsekvenser av klimaendringene og vurdere nytteverdien av klimatilpasningstiltak. Dette flertallet mener det er naturlig å involvere forsikringsnæringen i et slikt arbeid, og at det gjennomføres analyser av forebyggingstiltak som har hatt god effekt.

Dette flertallet mener regjeringen må vurdere hvordan klimatilpasning kan integreres på alle felt. Eksempelvis kan NOU 2023: 10 om reiseliv kan følges opp med tanke på klimatilpasning.

2.5.4 SKOG

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener en aktiv skognæring er viktig for omstillingen av samfunnet, og viser til at næringen inngår som en av syv innsatsområder i regjeringens grønne industriløft. Samtidig vil klimaendringene kunne skape utfordringer for skogbruket som må håndteres om våre industripolitiske målsettinger skal nås. I den forbindelse viser flertallet til at regjeringen i meldingen varsler at det skal nedsettes en bredt sammensatt arbeidsgruppe som skal gjennomgå og vurdere virkemidler for klimatilpasning i landbruket, og mener det i arbeidet vil være viktig med en god involvering av næringen. Flertallet vil i denne sammenheng understreke at vern er et av flere midler for å bevare natur og biologisk mangfold, ikke et mål i seg selv, og at vernet må være kunnskapsbasert og skje etter naturvitenskapelige kriterier. Flertallet påpeker at skogens bidrag til sikring mot flom, ras og skred vil avhenge av en bærekraftig forvaltning av skogarealene, og at skogen stedvis trenger aktiv skjøtsel for å bevare sine sikringskvaliteter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til Vitenskapskomiteen for mat og miljø sin rapport «Klimaendringer og virkninger på hovedøkosystem skog», som påpeker at

«...skogens økosystem er mer robust mot raske klimaendringer, inkludert forstyrrelser som brann, temperaturstress, skade og sykdom, når skogen består av et mangfold av treslag, inkludert ulike lauvtrær, og når skogen inneholder flere aldersklasser, høyt biologisk mangfold, og fullstendige næringsnett. Blandede bestander er mindre utsatt for forstyrrelser enn bestan-

der av ett enkelt treslag og én aldersgruppe, og at jevnaldrende bestander av gran utpeker seg som klart mest sårbare. Blandede bestander huser høyere biologisk mangfold, noe som gjør bestanden, og på større skala skogen som økosystem, mer robust og resistent mot klimaendringer. Siden det ikke er mulig å vite akkurat hvordan fremtidens klima blir, vil et mangfold av nøkkelarter øke sannsynligheten for at noen av artene vil være tilpasset fremtidige klimatiske forhold. Skoger med høyt mangfold forventes derfor å være i bedre stand til å opprettholde et fungerende skogdekke og habitater for skogslevende planter, dyr og mikroorganismer etter hvert som klimaet endres.»

Disse medlemmer påpeker at miljøvennlig forvaltning av all skog vil gjøre skogen mer robust og resistent mot klimaendringer. Disse medlemmer understreker i denne sammenhengen viktigheten av å nå målet om 10 pst. skogvern innen 2030, og påpeker at skog også kan bidra til klimatilpasning ved å dempe risikoer ved skred, erosjon, flom og avrenning. Disse medlemmer påpeker at avskoging har negative effekter på de ulike økosystemtjenestene avhengig av hvor og hvordan avskogingen skjer. Disse medlemmer mener vi må stanse all avskoging, både av hensyn til klima og miljø.

Disse medlemmer vil peke på at skog har en viktig funksjon både som flomdemper og for å forebygge skred. Disse medlemmer viser til NVE Rapport 20/2020 «Skog som vern mot naturfarer – Kunnskapssammenstilling og tilpasning til Natur i Norge (NiN) som blant annet slår fast at

«Hogst reduserer stabiliteten av løsmassedeckket i kildeområdene, men kan også føre til at skred får lengre utløp fordi skredmassene i mindre grad blir bremsset opp nedover i skredbanen. Hogst i seg selv gir ikke skred, men arealene er mer utsatt for skred når ekstreme nedbørepisoder inntreffer.»

Disse medlemmer vil peke på at flatehogst historisk sett er et relativt nytt fenomen, og at mange bratte skråninger nå flatehogges for første gang samtidig som de utsettes for mer ekstrem nedbør enn tidligere som følge av klimaendringene. Disse medlemmer er bekymret for at slike hogster kan utløse alvorlige skredhendelser. Disse medlemmer merker seg at regjeringen skriver i stortingsmeldingen at skog kan være et effektivt sikringstiltak mot skred og at Landbruksdirektoratet i samarbeid med NVE har vurdert ulike forvaltningsmodeller for å benytte skog og skogforvaltning som sikring mot ras og skred. I meldingen skriver regjeringen at

«Direktoratene anbefaler en løsning der en benytter vernskogbestemmelsen i § 12 i skogbruksloven for å gi forvaltningsregler til hensynssoner som kan opprettes i areal- og reguleringsplaner under plan- og bygningsloven. Landbruks- og matdepartementet vil vurdere forslaget og utrede problemstillingen nærmere».

Disse medlemmer støtter direktoratenes anbefaling og mener regjeringen raskt bør iverksette tiltak i tråd med dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem konkrete tiltak for å styrke bruken av skog som sikringstiltak mot flom og skred, herunder tiltak etter § 12 i skogbruksloven.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke tildeles statlige tilskudd til skogsbilveibygging med sikte på hogst i spesielt skredfarlig terreng.»

Disse medlemmer vil påpeke at det også er behov for en grunnleggende systemendring i arealpolitikken, først og fremst av hensyn til natur, dyreliv og økosystemer, men også for å stanse den svekkelsen av det naturlige vernet skog, myr og natur gir mot skred og flom.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til Dokument 8:64 S (2022–2023) fra Miljøpartiet De Grønne om et arealnøytralt Norge der man stanser naturtapet og starter gjenoppbyggingen av en rik, robust og mangfoldig natur, der det blant annet ble foreslått å sette et mål om å gjøre Norge arealnøytralt.

2.5.5 KLIMAFINANSIERING INTERNASJONALT

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til forslag om klimafinansiering i Høyres og Kristelig Folkepartis alternative statsbudsjett for 2024 og den nye ordningen med statlig garantier for fornybar energi i utviklingsland. Høyre og Kristelig Folkeparti foreslår å gå bort fra tapsavsetning i ordningen, men heller å finansiere ordningen med garantipremier fra garantimottakerne. Samtidig foreslås det å doble rammen for garantiordningen til 10 mrd. kroner. Disse medlemmer viser til at det er en betydelig styrking av satsningen på klimafinansiering, og vil blant annet hjelpe flere land til å tilpasse seg det endrede klimaet.

2.5.6 SAMFERDSEL OG RASSIKRING

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg gjennomførte en historisk satsing på samferdsel i alle deler av sektoren. Disse medlemmer viser til at den forrige regjeringen økte satsingen på skred i Nasjonal transportplan 2022–2033 sammenlignet med forrige NTP, og at flere større skredsikringsprosjekt er prioritert i første planperiode. Disse medlemmer påpeker samtidig at økte bevilgninger alene ikke er nok. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg gjennomførte

flere reformer av samferdselssektoren som har bidratt til mer konkurranse, nytenkning og økt effektivitet. Disse medlemmer mener dette er nødvendig for å gjøre noe med de store etterslepene, spesielt på vedlikehold av fylkesvei og rassikring.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om forbud mot uttak av torv fra myr, samt forbud mot import av torvprodukter til det private markedet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge frem konkrete tiltak for å styrke bruken av skog som sikringstiltak mot flom og skred, herunder tiltak etter § 12 i skogbruksloven.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke tildeles statlige tilskudd til skogsbilveibygging med sikte på hogst i spesielt skredfarlig terreng.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen legge fram en opptrappingsplan for å styrke kommunenes natur- og klimakompetanse, samt en plan for hvordan tilskuddsordningen for klimatilpasning skal økes for å nå et nivå som gjør kommunene reelt i stand til å gjennomføre gode klimatilpasningstiltak.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utarbeide oppdaterte klimatilpasningsplaner hvert fjerde år.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i den varslede stortingsmeldingen om flom og skred inkludere en flerårig finansieringsplan som sikrer rask oppskalering av innsatsen mot flom og skred i tråd med anbefalingene fra NVE og Gjerdrumutvalget.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen om å sørge for at DSB raskest mulig får nødvendige midler til å prioritere drift og videre utvikling av Kunnskapsbanken.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om endret regelverk som pålegger kommunene å revidere arealplaner hvert tiende år, for å sikre at disse er tilpasset oppdatert kunnskap om konsekvensene av klimaendringene og risiko for flom og skred.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen foreslå hvordan kommunene kan kompenseres for utgifter tilknyttet klimatilpasning i løpet av våren 2024.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med et forslag om et nasjonalt fond for kommunenes vann- og avløpsoppgradering, som skal finansiere et vann- og avløpsnett tilpasset fremtidens klimaendringer.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, II, III og VI fremmes av en samlet komitee.

Komiteens tilråding IV fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Komiteens tilråding V fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen vurdere å utnevne en koordinerende nasjonal overvannsmyndighet.

II

Stortinget ber regjeringen tillate at kommuner kan bruke organisatoriske tiltak fremfor permanent sikring for å sikre ny bebyggelse mot flom, i tråd med anbefalingene fra NVE.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å styrke den kommunale beredskapen for ekstremvær og følgehendelser, herunder støtte oppunder økt øvingsfrekvens, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

IV

Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med KS og relevante utdanningsinstitusjoner, vurdere opprettelsen av kortere modulbaserte kompetanseprogram for kommunesektoren for å styrke fagkompetanse innen klimatilpasning.

V

Stortinget ber regjeringen høste erfaringer fra pilotprosjekt med opprettelse og drift av regionale kli-

matilpasningsnettverk, og vurdere å utvide ordningen til alle fylker.

VI

Meld. St. 26 (2022–2023) Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 19. desember 2023

Marianne Sivertsen Næss

leder

Linda Monsen Merkesdal

ordfører

